

Υπερβολή στα όρια υποκριτικής ακράτειας

> «Μαρία Πενταγιώτισσα» του Μποστ από το Θέατρο Διαδρομή

ΤΗΣ ΝΟΝΑΣ ΜΟΛΕΣΚΗ

ΠΡΟΣΠΑΘΩΝΤΑΣ να αρχίσω το σημείωμά μου (το δυσκολότερο σημείο για μένα η «εκκίνηση») έγραψα και έσβησα τρεις διαφορετικές προτάσεις. Και στις τρεις «πρωταγωνιστούσε» ο Πέτρος Φιλίππιδης. Τι το παράξενο, θα πει κανείς, αφού πρόκειται για τον πρωταγωνιστή της παράστασης. Δεν θα ήταν παράξενο αν ξεκινούσε από την αναφορά στον ίδιο πρωταγωνιστή κάποιο κείμενο για την παράσταση «Ψέμα στο ψέμα», βασισμένη στην ξεκαρδιστική μεν αλλά χωρίς άλλες φιλοδοξίες αγγλική κωμωδία καταστάσεων του Anthony Neilsen, την οποία είδαμε κατά την τελευταία κάθοδο του Πέτρου Φιλίππιδη στην Κύπρο. Εκεί όλο το στοίχημα της παράστασης ήταν βασισμένο στο αναμφισβήτητο και σπάνιο σε τόσο καθαρή μορφή ταλέντο του Φιλίππιδη να παράγει γέλιο από μόνος του. Το κείμενο ήταν πρώτα απ' όλα μια καταγραφή πλοκής και των παράδοξων παρεξηγήσεων και αδιεξόδων, κι αν είχε και κάποια γλωσσική χιουμοριστική αξία, αυτή χανότανε μέσα στην ελευθερία της μετάφρασης και στους απεριόριστους αυτοσχεδιασμούς των ηθοποιών.

Στην παλαιότερη και αν δεν κάνω λάθος πρώτη του εμφάνιση μπροστά στο κυπριακό κοινό ο Φιλίππιδης - Ξανθίας στους «Βατράχους» του Εθνικού - προκάλεσε τέτοιο γέλιο που δεν ξανακούστηκε ίσως στη Σχολή Τυφλών. Αλλά σπουδαγμένοι πια στον Αριστοφάνη θεατές θα συμφωνήσουν ίσως μαζί μου ότι στις νεότερες παραγωγές του Αριστοφάνη το χιούμορ... δεν είναι γλωσσικό. Όλα τα διαθέσιμα θεατρικά μέσα επιστρατεύονται για την απόδοση την αστείρευτης κωμικότητας του Αριστοφάνη. Οι σκηνοθέτες και οι ηθοποιοί, συνειδητά ή και ενστικτωδώς, αναζητούν οπτική και «συμπεριφοριακή» κωμικότητα, μη ελπίζοντας να την αντλήσουν από το λόγο. Οι επιθεωρησιακού τύπου προσθήκες πάντα ταιριαστές, ακόμα και αναγκαίες σε μια σύγχρονη παραγωγή του Αριστοφάνη, σχεδόν καλύπτουν τη μεταφραστική απόδοση του αρχικού κειμένου, το οποίο σε μεγάλο του μέρος έχει πεθάνει μαζί με το θάνατο της απεικονιζόμενης μέσα του επικαιρότητας. Ο Αριστοφάνης ζει (και θα ζει για πάντα) λόγω τυπολογιών, που κάνουν τόσο εύκολη τη μεταφορά του σε άλλη εποχή, αλλά το αρχικό του γλωσσικό του χιούμορ λειτουργεί κυρίως στο (διαχρονικότατο) επίπεδο των βωμολοχών. Σ' εκείνη την παράσταση, λοιπόν, ο Φιλίππιδης έδειξε τη λαμπρή του ικανότητα στη «συμπεριφοριακή» κωμικότητα.

Η υπερμεγέθης αυτή εισαγωγή στόχο είχε να κάνει πιο κατανοητή την εξής θέση: Ο Πέτρος Φιλίππιδης δεν χρειάζεται το θεατρικό κείμε-

νο για να παίξει κωμωδία. Έχει πάρα πολλούς άλλους τρόπους να φτάνει στο κωμικό αποτέλεσμα και πολύ συχνά οδηγεί το θεατή στο γέλιο από δικά του υποκριτικά «άλλα μονοπάτια» που δεν περνάνε από το κείμενο. Χρησιμοποιεί το λόγο ως αφορμή για τα δικά του κωμικά κόλπα, πολύ αποτελεσματικά, που αποσπών όμως όλη την προσοχή από το λόγο. Αλλά ο λόγος στη «Μαρία Πενταγιώτισσα» είναι του Μποστ! Και ο Μποστ είναι ο μεγαλύτερος μάστορας του καθαρά γλωσσικού χιούμορ που υπήρξε ποτέ στον ελληνικό θεατρικό χώρο. Πιστεύω στη σπανιότητα του φαινομένου και σε άλλες, μη ελληνικές, θεατρικές κουλτούρες. Ένας από τους κυρίαρχους του στόχους ήταν η γελοιοποίηση της καθαρεύουσας, επειδή ο πανέξυπνος και βαθύτατα δημοκρατικός Μποστ έβλεπε τη γλώσσα ως φορέα της ιδεολογίας, ως ισχυρό πολιτικό μέσο και ως απόσταγμα των αισθητικών αντιλήψεων της εποχής του. Έτσι γελοιοποιώντας τη γλωσσική φόρμα, έβαλλε και εναντίον στο περιεχόμενό της, δηλαδή στη εθνική μεγαλοστομία, στη σουρεαλιστική παραδοξότητα της ελληνικής πραγματικότητας, στη κουρελιασμένη αισθητική πολλών λογοτεχνικών, θεατρικών, εικαστικών και άλλων στερεοτύπων.

Η κωμική ιδιοσυγκρασία του πρωταγωνιστή ερχόταν σε σύγκρουση με τη φύση της κωμικότητας του Μποστ. Ο Φιλίππιδης, πολυάσχολος με την πλούσιά του κωμική δράση, δεν έδινε ο ίδιος την αναγκαία σημασία στο λόγο. Συνεπώς και η προσοχή του κοινού ακολουθεί τον ηθοποιό και όχι το συγγραφέα και οι στόχοι του Μποστ δεν εκπληρώνονται μέσα στην παραγωγή του θεάτρου Διαδρομή. Είναι κρίμα, είναι

σπατάλη να ανεβάζεται ο Μποστ χωρίς να γίνει αισθητή και κατανοητή η λαμπρή ιδιαιτερότητά του. Ο σκηνοθέτης της παράστασης, Κώστας Τσιάνος, κατανοεί πλήρως την αισθητική του Μποστ και τη λαμπρή παρωδία της βουκολικό-εθνικής αρλούμπας που επιχειρεί και πετυχαίνει ο συγγραφέας στη «Μαρία Πενταγιώτισσα». Δυο πράγματα μπορεί να του καταλογίσει κανείς. Πρώτο, την προχειρότητα των κειμενικών προσθηκών, μέσω των οποίων ο Τσιάνος, ως επεξεργαστής του κειμένου, προσπαθεί να φέρει το γραμμένο το 1982 έργο στα επίπεδα της επικαιρότητας. Δεύτερο, την υποχωρητικότητα του μπροστά στην εξπρεσιονιστική υπερβολή του Φιλίππιδη, που φτάνει στα όρια της υποκριτικής ακράτειας. Έπρεπε να πάρει περισσότερο το μέρος του συγγραφέα παρά του πρωταγωνιστή.

Σκηνοθεσία: -επεξεργασία κειμένου: Κώστας Τσιάνος.
Σκηνικά-κοστούμια: Γιάννης Μετζικώφ
Μουσική: Γιούρι Στούπελ.
Χορογραφία: Κώστας Τσιάνος-Τατιάνα Μιλτένοβα
Φωτισμοί: Κώστας Χλίβας.
Παίζουν: Πέτρος Φιλίππιδης, Γιώργος Λέφας, Χριστίνα Τσάφου, Δημήτρης Παλαιοχωρήτης, Ειρήνη Κονίδου, Γιώργος Ψυχογίος, Πάνος Σταθακόπουλος, Κώστας Αποστολάκης, Δημήτρης Γεροδήμος, Νίκος Τσιάνης, Δημήτρης Τσέλιος.